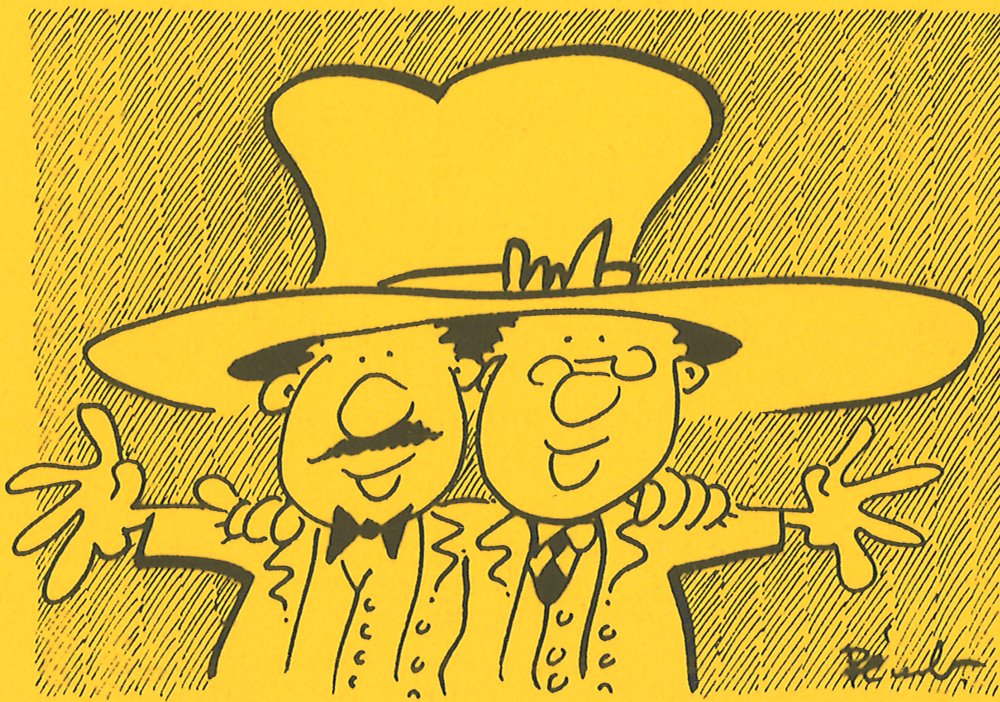

PITSCHEN MANUAL PER

PARTENADIS DA

VISCHNANCAS E CITADS

FORUM HELVETICUM

In project en il rom dal programa:
punts :-) ponti :-> ponts :-(brücken

Impressum

Editur: Forum Helveticum
Chascha postala, 5600 Lenzburg 1
tel. 062 888 01 25 fax. 062 888 01 01
e-Mail: info@forum-helveticum.ch
homepage: www.forum-helveticum.ch

Redacziun: Paolo Barblan, Walter Buser

Illustraziuns: Pé cub

Copyright: Forum Helveticum

Ediziun: 3'000

Linguas: Tudestg, franzos, talian, rumantsch

Stampa: Druckerei Baumann AG, 5737 Menziken

Las activitads dal Forum Helveticum vegnan sustegnidas da l'Uffizi federal da cultura.

Nus engraziain a la Fundaziun Walter ed Ambrosina Oertli ed a la Societad svizra d'util public per il sustegn da questa publicaziun.

CUNTEGN

Prefaziun da l'Uffizi federal da cultura	2
Prefaziun da l'Associaziun da las vischnancas e da l'Uniun da las citads svizras	3
Introducziun dal Forum Helveticum	4
Part I: Situaziun dals partenadis en Svizra	7
A. Indicaziuns generalas	9
B. Emprima part dal questunari: la situaziun actuala	9
C. Segunda part dal questunari: activitads futuras	12
Part II: Tips e trics per ils partenadis	19
A. Indicaziuns generalas	21
B. Tge activitads èn realisablas?	22
C. Co chattar ina vischnanca u ina citad da partenadi?	26
D. Ulteriuras dumondas praticas	27
Part III: Adressas nizzaivlas	29
Formular d'annunzia (entamez il manual)	

PREFAZIUN DA L'UFFIZI FEDERAL DA CULTURA

“Chapientscha e barat“ eran ils ultims onns ils terms clav en las discussiuns davart la politica da linguas e da cultura ed els vegnan probablmain ad esser quai er vinavant. L'intent è da promover la coesiun interna e la diversidad culturala dal pajais che vegn messa fermamain e cun regularitad sin prova, saja quai cun resultats da votaziuns o decisiuns da politica da finanzas. Confederaziun e chantuns han cun la revisiun da l'artitgel da linguas ed ussa er cun la nova constituziun federala il duair da prender mesiras per influenzar en moda positiva la convivenza da las differentas cuminanzas linguisticas e culturalas e per promover quella.

Cun examinaziun pli detagliada pon ins constattar che las pussaivladads politicas dal stadi per sviluppar in'activitad da promoziun cleramain definida ed efficazia èn limitadas. Il stadi na po betg ordinar la chapientscha tranter individis e gruppas. Quella è plitgusch la summa da las activitads collectivs da bleras acturas ed acturs e dependa da differentes facturs culturals, economics e socials. La promoziun da la chapientscha nun è perquai mo l'incumbenza da tuts levels da cumpetenzza publics, ma era da quels da la societad civila.

Il Forum Helveticum (FH) ha sin quest chomp, cun passa 60 organisaziuns ed instituziuns commembras, in'impurtanta funcziun. L'Uffizi federal da cultura ha collavurà stratgamain cun il FH en il rom da l'examinaziun da mesiras da promoziun adattadas per ina lescha davart las linguas e la chapientscha.

Il project “schumelaschas tranter vischnancas e citads“ è in resultat da quella lavur. Il “pitschen manual“ porscha buns impuls e mussa a bleras abitantas ed abitants da las differentas regiuns e cuminanzas linguisticas la via per s'inscuntar. Ella è er in bun exempel per in'activitad fritgaivla d'in'organisaziun d'impurtanza naziunala a favur da la chapientscha interculturala.

Christoph Reichenau
Directur suppleant da l'Uffizi federal da cultura

PREFAZIUN DA L'ASSOCIAZIUN DA LAS VISCHNANCAS E DA L'UNIUN DA LAS CITADS SVIZRAS

Il settember 1999 èn il Forum Helveticum e las duas corporaziuns da vischnancas s'adressadas a las vischnancas e citads da noss pajais ed han preschentà il project "Partenadis da vischnancas e da citads" dal Forum Helveticum.

Il medem mument han els fatg ina retschertga davart la situaziun actuala dals partenadis existents e d'autras furmas da contact. Igl è sa mussà che 345 vischnancas e citads tgiran gia contacts cun autras vischnancas svizras. 277 vischnancas han contact cun partenaris a l'exteriur. Questas cifras mussan ch'ils partenadis da vischnancas han ina lunga tradiziun en noss pajais. Ils contacts succedan en differentas modas. In pèr furmas da collavuraziun vulain nus enumerar qua:

- barat cultural
- collavuraziun tranter baselgias e scolas
- collavuraziun en il champ social
- cussegliaziun da las autoritads e dals uffizis per schliar incumbensas d'infrastructura
- visitas vicendaivlas d'autoritads e d'uniuns
- barat da scolar(a)s etc.

Partenadis tranter vischnancas u citads ston vegnir structurads. Ed els dovran ina gronda acceptanza en la vischnanca. Per garantir la cuntinuitad da la collavuraziun tranter las vischnancas u citads dovri ina structura d'organisaziun minimala cun clers champs d'incumbensas. Natiralmain dovri era meds finansials per realisar in partenadi cun success. Bleras vischnancas han per quai previs en il budget in post d'expensas annual.

Partenadis tranter vischnancas e citads èn senza dubi da beneventar. Il sguard sur ils agens cunfins da la vischnanca e da la citad avra ils eglis per problems e quitads dals partenaris e schlargia era l'agen orizont. Quai po svegliar impuls impurtants per l'atgna activitad. Quai vala tant per contacts en Svizra sco era per contacts cun l'exteriur. Spezialmain impurtantas èn questas relaziuns, sch'ellas vegnan tgiradas cun ina citad u ina vischnanca d'ina outra gruppa linguistica. Per quest motiv beneventan las duas corporaziuns da vischnancas l'iniziativa dal Forum Helveticum. I resta da sperar che bleras vischnancas e citads sa decidian en l'avegnir per in partenadi cun autras vischnancas e citads.

Sigisbert Lutz, Secretari general
da l'Associaziun da las vischnancas svizras

Dr. Urs Geissmann, Directur
da l'Uniun da las citads svizras

INTRODUCZIUN DAL FORUM HELVETICUM

Il zercladur 1996 ha il Forum Helveticum (FH) organisà en collavuraziun cun l'Uffizi federal da cultura la dieta "Punts-Ponti-Ponts-Brücken: chapientscha tranter las cumanzas linguistics en Svizra". Dapi lura ha il FH realisà differentas propostas da la dieta, fixadas en in catalog da mesiras, cun la finamira da crear punts tranter ils abitants da la Svizra. In resultat da questas propostas è era il project "Partenadis da vischnancas e da citads tranter las cumanzas linguistics en Svizra".

Visavi autras activitads en il champ da la chapientscha tranter las cumanzas linguistics en Svizra (suenter "chapientscha") ha il project "Partenadis da vischnancas e da citads" ina posiziun speziala perquai ch'el na sa drizza betg ad in public specific (sco classas da scola, magisters, schurnalists, etc.), mabain a numerusas personas ed en il meglier cas, a l'entira populaziun d'ina vischnanca. Las activitads da partenadi permettian era d'integrar circuls da la populaziun, surtut tranter ils creschids, che na vegnan uschiglio strusch resguardads en projects da barat.

En il rom d'activitads da barat enconuschentas, sco il barat da scolar(a)s e magisters e magistras, gioga la lingua savens ina rolla impurtanta. Gia las emprendistas ed ils emprendists pon crear in bun contact grazia a lur activitads e lur instruments cuminaivels liads a la professiun. Cun partenadis da vischnancas èsi dentant era pussaivel da crear contacts sur activitads nunverbalas sco la musica, il sport, l'art etc.

En l'emprima fasa dal project ha il FH organisà en collavuraziun cun l'Associaziun da las vischnancas svizras e l'Uniun da las citads svizras ina retschertga tranter las vischnancas e las citads da l'entira Svizra. Quella n'ha betg mo gidà a survegnir in maletg davart la situaziun actuala dals partenadis existents; igl è era stà pussaivel da rimnar bleras infurmaziuns variadas davart la realisaziun concreta d'activitads da partenadi e d'integrar ellas en quest manual.

Cunquai che nus avain vulì laschar il questiunari uschè avert sco pussaivel, èsi stà pussaivel da tegnair quint da differentas activitads da partenadi, saja quai entaifer la Svizra u cun l'exteriur, saja quai tranter vischnancas da medema lingua u d'ina outra lingua, saja quai sin plaun da las autoritads u da la populaziun, saja quai cun projects da barat u en il rom d'in agid da padrinadi.

Cun ses project promova il FH sistematicamain partenadis entaifer la Svizra e partenadis sur ils cunfins linguistics ora. En quest senn vala nossa purschida d'intermediaziun principalmain per tut las vischnancas e citads interessadas. Sin fundament da las infurmaziuns che nus avain pudì rimnar, stain nus, en il rom da nossas pussaivladads, dentant era a disposiziun a las vischnancas e citads che giavischan in'outra furma da contact da partenadi u che vulan proponer a nus ulteriuras activitads.

Quest manual cuntegna, sper l'evaluaziun da la retschertga, infurmaziuns generalas davart partenadis, davart las numerusas activitads pussaivlas, tips e trics per realisar in partenadi a moda concreta ed adressas nizzaivlas.

Prof. Dr. Walter Buser
President dal Forum Helveticum

Dr. Paolo Barblan
Directur dal Forum Helveticum

SURVISTA DAL PROGRAM "PUNTS-PONTI-PONTS-BRÜCKEN"

- zercladur 1996: Dieta "Punts-Ponti-Ponts-Brücken: chapientscha e barat tranter las cumanzas linguisticas en Svizra". Elavuraziun d'in catalog da mesiras cun propostas per promover activitads da la chapientscha vicendaivla.
- december 1996 - december 1998: Discussiuns cun represchentants dals champs furmaziun, giuventetgna, economia, uffizis federals, centers da scuntrada, meds da massa stampads, organisaziuns burgaisas ed associaziuns da citads e vischnancas per incumbensa da l'Uffizi federal da cultura per preparar la basa per ina eventuala lescha davart la chapientscha vicendaivla.
- mars 1997: Publicaziun "Punts-Ponti-Ponts-Brücken" (carnet 7 da la collecziun dal FH) cun il catalog da mesiras quadriling.
- december 1997: Emprim bulletin d'infurmaziun "Punts-Info". En la publicaziun quadrilingua sa preschentan 38 organisaziuns en duas linguas cun lur activitads en favur da la chapientscha vicendaivla. "Punts-Info" cuntegna, en furma d'in cudeschet, era il rapport "Chapientscha tranter las cumanzas linguisticas dal puntg da vista da la Societad svizra da radio e televisiun SSR".
- zercladur 1998: Publicaziun dal rapport triling "Chapientscha tranter las cumanzas linguisticas en Svizra".
- settember 1999: Lantschada dal project "Partenadis da vischnancas e da citads tranter las cumanzas linguisticas en Svizra".
- matg 2000: Realisaziun d'ina homepage davart il tema "chapientscha".

PART I

SITUAZIUN DALS

PARTENADIS EN SVIZRA

En l'emprima fasa dal project "Partenadis da vischnancas e da citads tranter las cumi-
nanzas linguisticas en Svizra" avain nus organisà ina retschertga sin plaun naziunal.
Cun quella vulan ils organisaturs cuntanscher las suandantas trais finamiras: primo,
survegnir in maletg da la situaziun actuala per savair tge activitads da partenadi che
las vischnancas svizas realiseschan, sche quellas succedan sur ils cunfins linguistics
ora u betg, entaifer la Svizra u cun l'exteriur, sin plaun da las autoritads u da la popula-
ziun, cun projects da barat u cun agid da padrinadis. Secundo, survegnir infurmaziuns
nizzaivlas per quest manual. Terzo, eruir tge vischnancas e citads che s'interessan per
activitads futuras en il sector dals partenadis.

I suondan las pli impurtantas indicaziuns davart l'evaluaziun da las respostas che nus
avain survegnì en il rom da questa retschertga; las cifras èn accompagnadas d'in
pitschen commentari.

A. INDICAZIUNS GENERALAS

Dumber dals questunararis tramess en l'entira Svizra:	2907
Respostas da l'entira Svizra:	855
Respostas da l'entira Svizra en pertschient:	29.4 %

Remartgas

Il dumber da questunararis returnads e la vasta repartiziun geografica da las respostas
han permiss ina analisa da la situaziun actuala represchentativa e interessanta.

B. EMPRIMA PART DAL QUESTIUNARI: LA SITUAZIUN ACTUALA

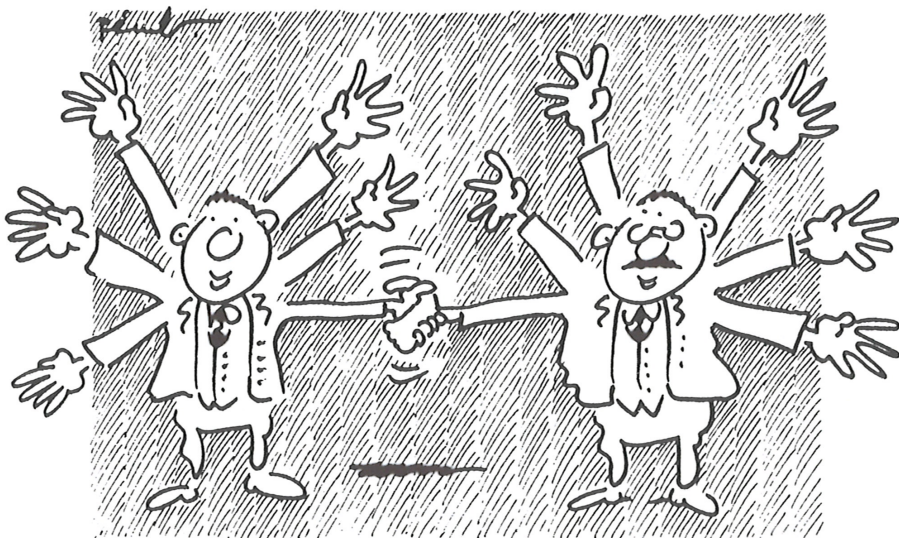
Contacts existents

1. Vischnancas che tgeran contacts da partenadi cun autras vischnancas	469
A) Cun ina vischnanca svizra d'ina outra lingua	116
B) Cun ina vischnanca svizra da la medema lingua	229
C) Cun ina vischnanca a l'exteriur (da medema u d'outra lingua)	277

Remartgas generalas davart punct 1:

En il questiuari avain nus renunzià per gronda part al term "partenadi" ed al remplazzà tras "contacts"; uschia avain nus pudì resguardar mintga furma da contacts existents tranter citads e vischnancas. Sco quai ch'ins po leger en la segunda part dal manual sut punct A 2, prefereschan dus partenaris savens da discurrer dad "amicizia" u ch'els realiseschan ensemen projects senza concluder in partenadi uffizial. Las respostas reflecteschan era questa terminologia differenta e las modas e manieras differentas da crear contacts da partenadi.

Ina vischnanca po tgirar plirs contacts da partenadi, po pia cumparair sut plirs dals puncts A fin C: Winterthur ha p.ex. contact cun La Chaux-de-Fonds ed Yverdon, cun Schafusa e Son Gagl, cun Pilsen (Tschechia) e Hall en il Tirol (Austria). La summa dals contacts dumbrads sut A fin C è damai pli gronda ch'il dumber da las vischnancas svizas che realiseschan in partenadi, qvd. ch'il dumber da punct 1.

Remartgas davart punct 1 A:

La gronda part da quests cas èn contacts effectivs da partenadi cun differentas activitads che pertutgan la populaziun; manegiads èn qua strusch contacts tranter las autoritads; anc damain contacts da padrinadi.

Las cifras tenor regiuns linguisticas: D 66 F 34 I 8 R 8

Remartgas davart punct 1 B:

Il contacts da partenadi da questa gruppa sa repartan en trais gruppas: 1. partenadis effectivs, 2. padrinadis (savens sustegn da vischnancas da muntogna) e 3. contacts da vischinadi (savens collavuraziun administrativa).

Las cifras tenor regiuns linguisticas: D 163 F 46 I 11 R 9

Remartgas davart punct 1 C:

Ils contacts da partenadi da questa gruppa sa repartan er en trais gruppas: 1. padrinadis resp. projects d'agid e da svilup, spezialmain en l'Europa da l'ost; 2. partenadis effectivs (per part era oriundamain padrinadis ch'èn sa sviluppads tras contacts persunals ad activitads da barat vicendaivlas); 3. pli darar contacts da vischinadi (per gronda part collavuraziun administrativa, p.ex. en las vischnancas da cunfin).

Las cifras tenor regiuns linguisticas: D 198 F 66 I 7 R 6

Activitads existentas en chavazzins

Per ils partenadis existents èn savens vegnids inditgads sper ils contacts tranter las autoritads era ils barats sin plaun da las scolas e da las uniuns. Nus avain resumà las indicaziuns en dudesch chavazzins; en parantesa èn ulteriurs terms menziunads pliras gia en las respostas. Ils padrinadis ed ils projects d'agid e da svilup avain nus menziunà separadamain.

A. Partenadis / amicizias:

- Art (barat d'artists, exposiziuns)
- Autoritads (contacts uffizials, cuminanza d'administraziun, cumpagnia, raits da partenadis)
- Cultura (barat cultural, barat tranter las chasas da cultura)
- Funcziunaris (persunal d'administraziun, polizia da la citad, pumpiers)
- Giuventetgna / furmaziun (barats d'uffants, d'emprendist(a)s, da magisters e magistras e da scolar(a)s, champs da giuvenils)
- Medias (columnas u fanestras davart la vischnanca da partenadi en las gasettas correspudentas, emissiuon da radio cuminaivla)
- Musica (chors, orchesters)
- Occurrenzas / projects (contact tranter las plaivs, cortegis, invitaziun a festivitads, participaziun ad exposiziuns d'industria e mastergn, vendemia)
- Populaziun (amicizias, barat da seniors, contacts socials, dimoras da vacanzas, dimoras d'au pair, spassegiadas)
- Sport
- Teater
- Uniuns (sch'ellas na figureschan betg gia sut auters puncts)

B. Padrinadis / projects d'agid e da svilup:

Agid da muntogna, agid finanziaal, agid umanitar, projects da reconstrucziun, promoziun da la scolaziun.

C. SEGUNDA PART DAL QUESTIUNARI: ACTIVITADS FUTURAS

Activitads futuras d'ina vischnanca / citad, independentamain d'in partenadi existent u betg:

A) Interessada d'examinar
ils contacts cun ina vischnanca svizra d'ina outra lingua:	142
B) Interessada da survegnir il manual:	269
C) Nagina indicaziun,
betg abla resp. betg interessada da sa participar al project:	449

Remartgas davart punct A:

La gronda part da las vischnancas che s'interessan per in barat futur n'han anc nagina experientscha en quest sector; in pèr vischnancas e citads tgiran gia plirs partenadis, lessan dentant extender questa moda da contact era sur ils cunfins linguistics ora.

Las cifras tenor regiuns linguistics: D 68 F 50 I 16 R 8

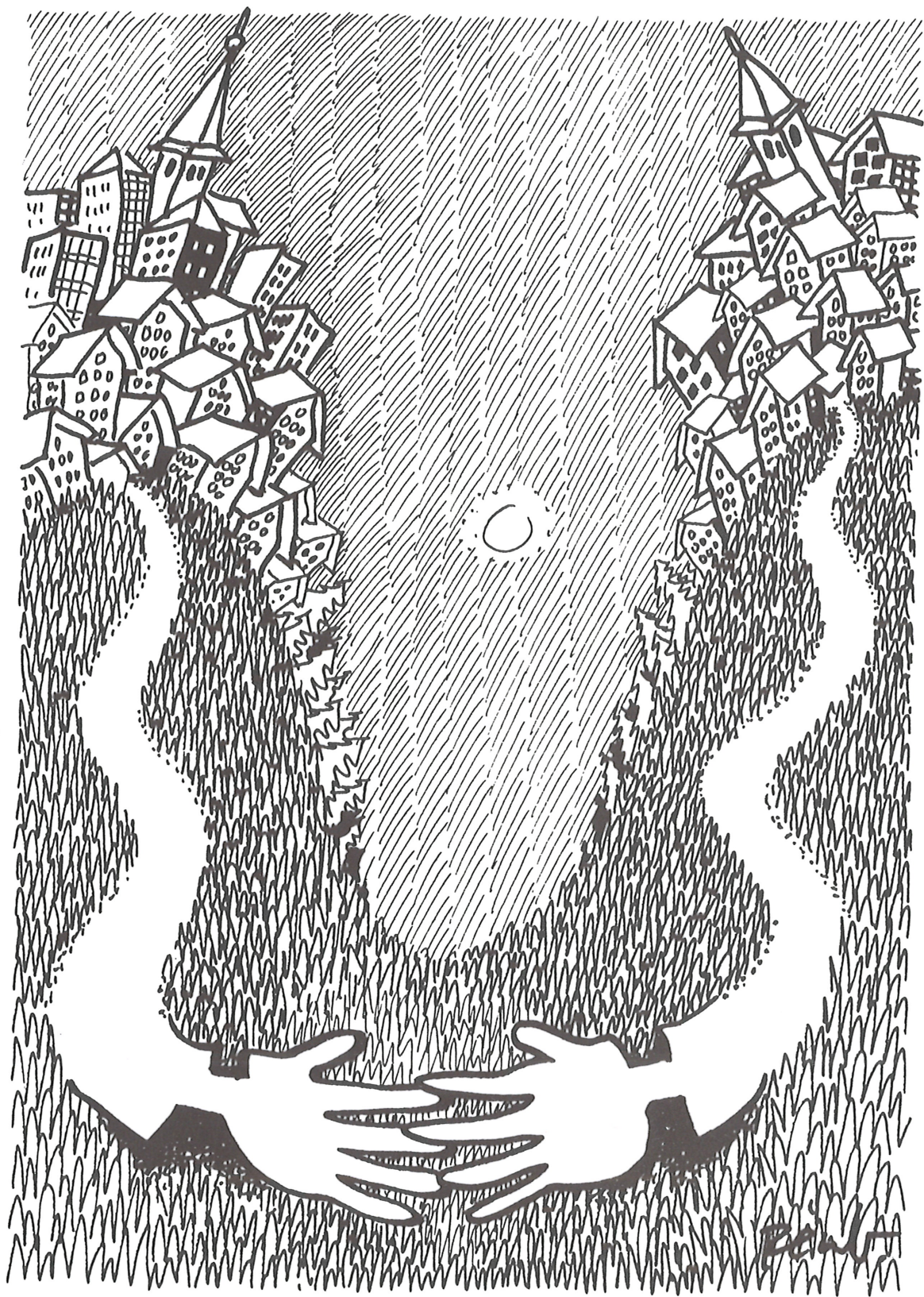
Remartgas davart punct B:

En questa gruppa sa chattan d'ina vart vischnancas che sa decidan sin fundament da las indicaziuns dal manual, sch'ellas vulan era realisar questa moda d'activitads. Da l'autra vart chatt'ins qua era vischnancas e citads che tgiran gia partenadis ed èn interessadas da survegnir novas ideas e novs impuls sin quest sector.

Las cifras tenor regiuns linguistics: D 161 F 77 I 20 R 11

Remartgas davart punct C:

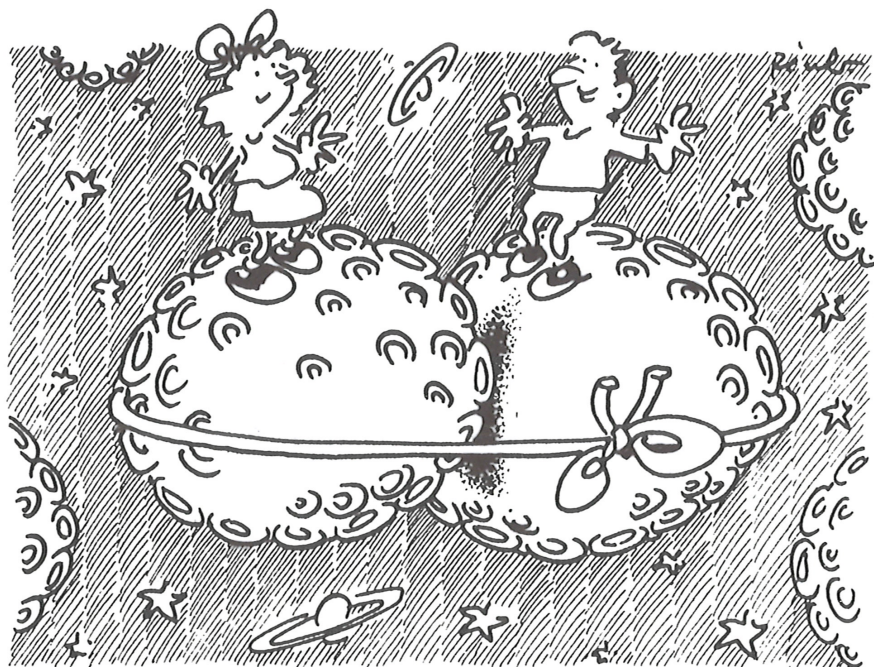
Ils motifs per renunziar ad in partenadi pussaivel èn tant las abilitads insuffizientas per realisar in tal project sco era, per tschertas vischnancas, ils numerus partenadis ch'ellas tgiran gia. Qua ina glista dals motifs inditgads: da far avunda cun partenadis existents; agen partenadi en preparaziun; las finanzas u il temp na permettian in partenadi (quai vala surtut per vischnancas pitschnas); nagina prioritad dal cussegl communal; betg interessà; naginas indicaziuns.

PART II

TIPS E TRICS

PER ILS PARTENADIS

A. INDICAZIUNS GENERALAS

1. Tge infurmaziuns sa chattan en questa part?

La finamira dal project dal Forum Helveticum è principalmain la promoziun da partenadis tranter las cuminanze linguisticas en Svizra. Questa part dal manual sa concentrescha damai sin indicaziuns ed exempels che accentueschan ils aspects culturals e socials da partenadis. Las indicaziuns ed ils tips èn per gronda part natiralmain era duvrabels per ils contacts tranter vischnancas en il medem territori linguistic u cun vischnancas a l'exteriur. Per partenadis cun l'exteriur e per padrinadis chatt'ins a la fin dal manual adressas nizzaivlas.

2. Davart il term "partenadis"

Partenadis tranter citads e vischnancas datti dapi passa 50 onns sin plaun europeic. L'idea oriunda era da promover la reconciliaziun en l'Europa suenter la Segunda guerra mundiala cun in'avischinaziun sin plaun communal. Dapi lura naschan regularmain novs partenadis, sin plaun naziunal ed internaziunal, cun accent principal sin l'enritgiment cultural ed uman. Per part vegnan era resguardads interess economics u tgiradas relaziuns en il rom d'activitads da partenadi resp. da l'agid umanitar.

Tschertas vischnancas e citads discurren pli gugent dad "amicizias" che da "partenadis". La fin finala dependi da las activitads che vegnan realisadas tant sin plaun da las autoritads sco era da la populaziun. Ils dus "partenaris" u "amis" decidan, sche quellas han u ston avair lieu en il rom d'in partenadi uffizial u d'ina amicizia. Cumpara il term "partenadi" en il text che suonda, èn adina manegiadas tut las pussaivladads da contact tranter duas vischnancas e citads.

3. La varietad da las activitads pussaivlas

Questas emprimas indicaziuns mussan gia la varietad dals contacts pussaivels che vegnan reunids sut il term pauc differenzià "partenadis". In pèr vischnancas e citads tgiran questas spezias da relaziuns il medem mument, ma cun differents partenaris. En auters cas è il cunfin tranter las singulas activitads d'in sulet partenadi fluctuant: in padrinadi po p.ex. era sa sviluppar ad in partenadi cun projects da barat vicendaivels.

Era tar las activitads concretas è la varietad gronda: ellas tanschan da contacts sin plaun da las autoritads fin als projects che concarnan l'entira populaziun, sco las pli differentas furmas da barat en il sector da la scola, da la cultura e dal sport. In partenadi duai en mintga cas vegnir adattà als basegns specifics d'ina vischnanca u d'ina citad.

4. Dimensiun e cuninuitad

Per decider davart la dimensiun d'in partenadi èsi inditgà da mussar blera flexibilitad. El po esser organisà a moda fitg intensiva, cun numerusas activitads, tant sin plaun da las autoritads sco era da la populaziun. El po dentant er sa limitar ad activitads punctualas u sectorialas, cun realisar p.ex. in barat cun ina uniun da sport u ina classa da scola. Savens s'extenda l'activitad da barat adina dapli ed i sa dattan projects spontans da tschertas gruppas da la populaziun (p.ex. d'uniuns) e che enritgeschan uschia il partenadi.

Per in bun partenadi è impurtanta surtut la cuninuitad dals contacts e da las activitads realisadas. Ina collavuraziun planisada a media vista po vegnir garantida tant da las autoritads sco era da purtaders privats.

5. Rolla da las autoritads e da purtaders privats

In partenadi cumenza savens cun ina cunvegnientscha uffiziala tranter duas vischnancas u citads. Quella po era succeder en furma d'ina charta che vegn suttascritta entaifer in'occurrenza festiva. La rolla che las autoritads giogan suenter concernent la realisaziun da las activitads è fitg variabla e colliada stretgmain cun l'activitad da purtaders privats e d'instituziuns.

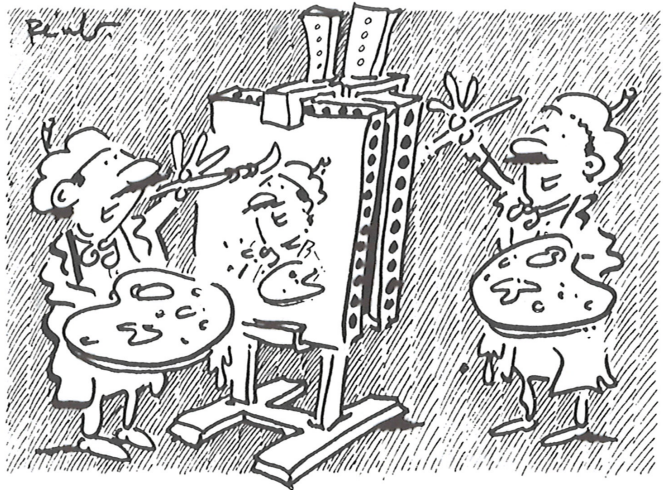
Trais exempels concrets: 1. Il partenadi vegn concludì uffizialmain da las autoritads politicas, tgirà sin plaun uffizial e suenter concretisà cun differents projects per la populaziun. 2. Il partenadi vegn concludì da las autoritads e la realisaziun dals projects vegn surlaschada oravant tut a purtaders privats resp. instituziuns (p.ex. uniuns da musica u classas da scola). 3. Il partenadi vegn concludì da las autoritads pir cura che purtaders privats resp. instituziuns han inizià e realisà projects en atgna iniziativa (p.ex. barat tranter scolar(a)s). Natiralmain èn era pussaivlas furmas maschadadas da quests exempels concrets.

B. TGE ACTIVITADS ÈN REALISABLAS?

Ils suandants exempels vegnan da partenadis gia existents. I dat segiramain anc ulteriuras pussaivladads e variantas che mintga vischnanca e citad po adattar tenor ses basegns. Quests exempels mussan era pertge ch'ils partenadis èn d'interess spezial per las activitads en favur da la chapientscha tranter las cuminanzas linguisticas en Svizra: els na pussibiliteschan betg mo activitads che sa drizzan a "gruppas da barat" specificas ed enconuschentas che pon er vegnir realisadas senza in partenadi (p.ex. barats da classas), mabain els integreschan era las gruppas che na vegnan strusch resguardadas da projects da barat (funcziunaris, uniuns u schizunt l'entira populaziun).

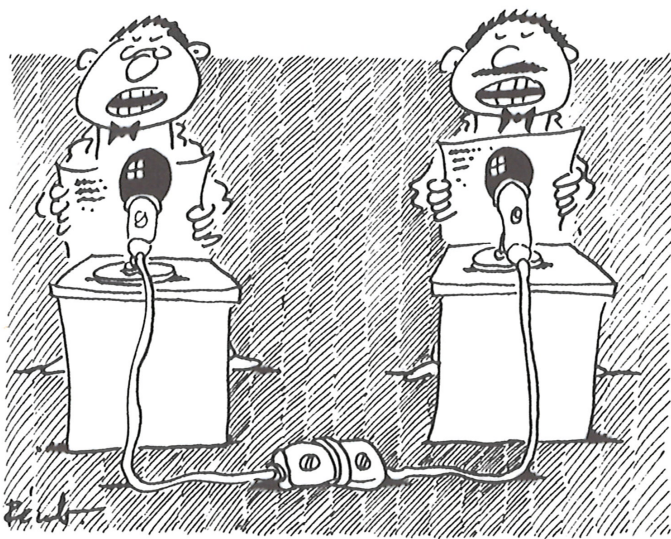
1. Art / cultura

Numerus projects pon avair lieu en il rom d'activitads da barat tranter chasas da cultura e d'art sco era tranter teaters; il pli savens vegnan menziunadas qua exposiziuns d'artistas e d'artists da las duas vischnancas u citads, u era da las duas regiuns involvidas. Era barats e dimoras vicendaivlas d'artistas e d'artists sezs èn pussaivels.

2. Autoritads

La gronda part dals partenadis sa dattan tras las autoritads. Lezzas tgiran per regla era vinavant ils contacts, cura ch'ils projects da la populaziun funcziuneschan. En intgins cas sa limiteschan ils partenadis sin contacts tranter las autoritads; i sa tracta savens da vischnancas vischinas che realiseschan projects da cooperaziun en il sector da l'administraziun. Las autoritads pon dentant era crear veritablas "raits da partenadis" (p.ex. relaziuns trilateralas).

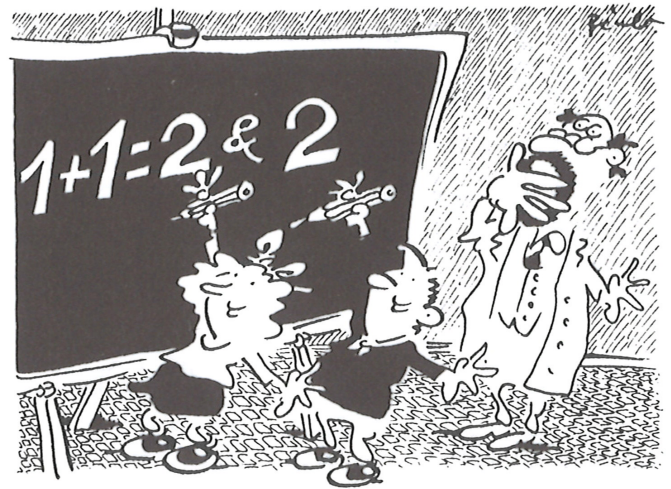
3. Funcziunaris

Savens profiteschan vischnancas e citads da la pussaivladad d'in partenadi per realisar activitads da barat cun l'agen personal. Exempels concrets tanschan da la polizia da la citad fin als differents secturs da l'administraziun. Era per ils emprendists e las emprendistas existan en quest connex interessantas pussaivladads da barat (cf. puncts 4 + 5). Cun l'emprim punct èsi pussaivel da cumbinar a moda optimala experientschas professiunalas e linguistic-culturalas.

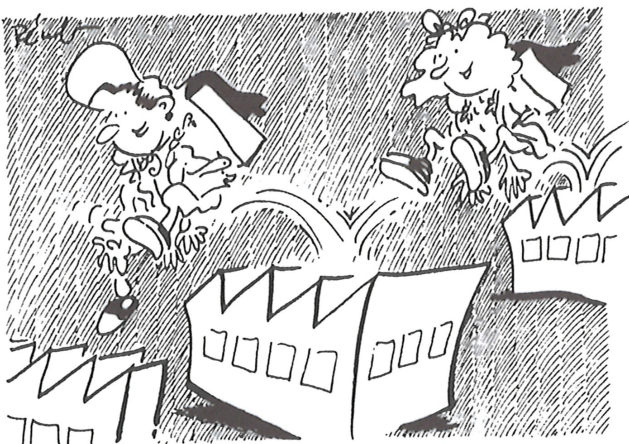
4. Giuventegna / furmaziun

Las activitads da barat da giuvenils èn fitg popularas en il rom da partenadis ed èn era uschiglio fitg derasadas. Ellas concernan scolar(a)s, emprendist(a)s sco era magisters e magistras sin tut ils plauns da scola, incl. scola primara. Ellas pon vegnir realisadas en gruppas (barat da classas, champs da giuvenils) u sco barat da singuls (surtut per emprendist(a)s). Posts spezialisads stattan a disposiziun per dumondas da realisaziun concretas en connex cun projects da barat da giuvenils (cf. "Adressas nizzaivlas"). Cunquai che las activitads da barat sin plaun da scola han lieu savens era ordaifer ils partenadis, èn quellas natiralmain ina chaschun ideala per vischnancas interessadas da fundar in partenadi sin questa basa e d'integrar ulteriuras gruppas da la populaziun.

5. Manaschis

Manaschis han la pussaivladad da sa participar ad in partenadi surtut cun activitads da barat e stages per emprendist(a)s u per empliad(a)s. Sco en il rom da barats da classas (cf. punct 4), existan talas activitads era ordaifer ils partenadis. Sch'ellas correspundan a la structura da duas vischnancas u citads, pon questas activitads da barat era vegnir lantschadas en il rom d'in partenadi. Sa participar pon tant firmas grondas sco era manaschis pitschens e mesauns, sco p.ex. in'ustaria, in'apoteca u ina scrinaria.

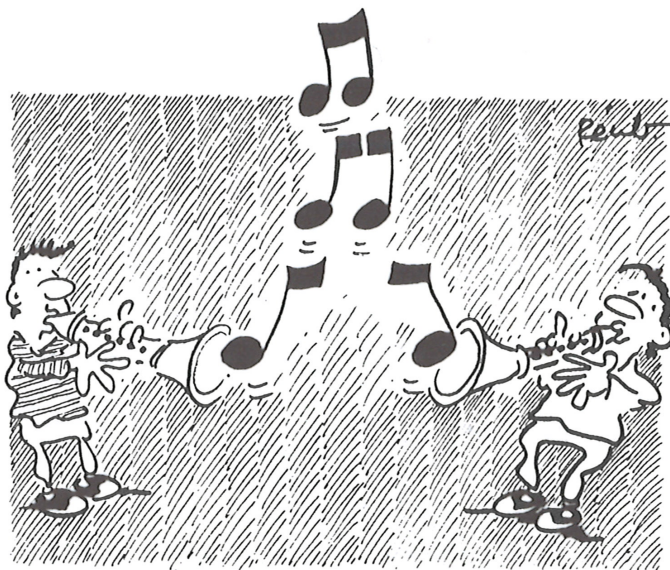
6. Medias

Sper reportaschas davart activitads che han lieu en il rom d'in partenadi, han las medias localas la pussaivladad da realisar agens projects: p.ex. ina rubrica regulara en la gasetta cun infurmaziuns davart la vischnanca da partenadi u ina emissiun da radio cuminaivla. Emploiadas da las medias localas han ultra da quai la pussaivladad dad organisar curts stages u barats.

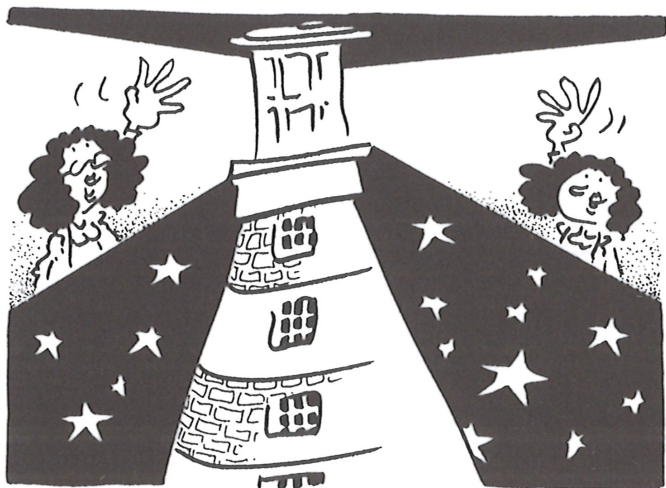
7. Musica

La musica vegn definida sco lingua universal. Era en il rom da partenadis fa ella part, en furmas fitg differentas, dals instruments da barat populars. Ils exempels numnads il pli savens sa refereschan a contacts tranter chors e musicas instrumentals. Ulteriuras pussaivladads èn contacts tranter bands da rock e da pop e tranter orchestras pli pitschens e pli gronds. Ils contacts pon avair lieu tant en il rom da barats, d'emprovas da musica cuminaivlas u da concerts publics. Las gruppas da musica sa participeschan savens era sco giasts ad occurrenzas uffizialas da las duas vischnancas u citads da partenadi.

8. Occurrenzas / projects

Sut quest punct chatt'ins activitads che pertutgan grondas parts da la populaziun (pia liadas cun punct 9) u projects cun in caracter spezial. Tar questas activitads tutgan segiramain invitaziuns a festivitads u cortegis; ellas sa drizzan u a l'entira populaziun dal partenari u a tschertas gruppas (p.ex. uniuns). Il medem vala per eveniments spezials sco la vendemia, a la quala vegnan envidads p.ex. mo ils giuvenils u la participaziun ad ina exposiziun d'industria e da mastergn da la vischnanca da partenadi. Era duas plaivs pon duvrar in partenadi e prender si contact cun las activitads correspundentas. Las pussaivladads d'occurrenzas e da projects en il rom d'in partenadi èn praticamain

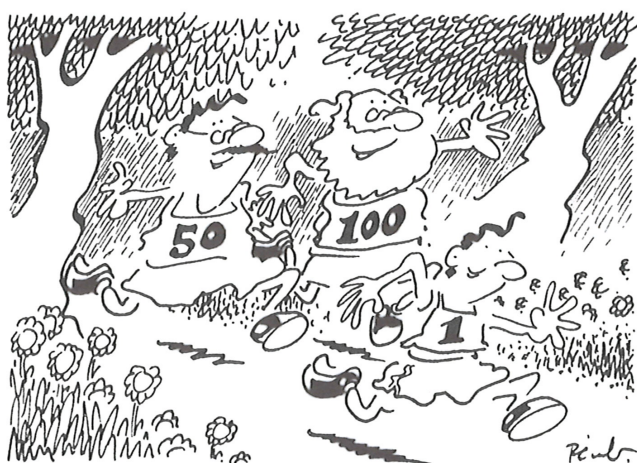
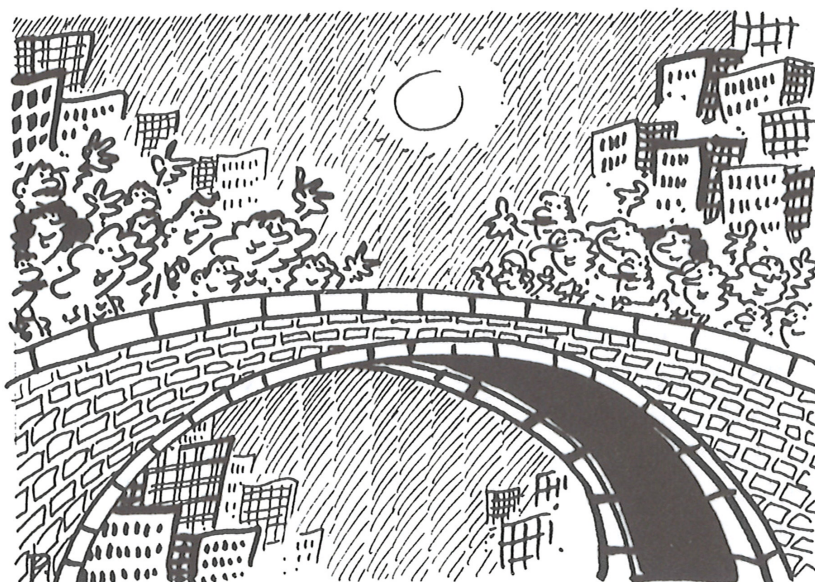

9. Populaziun

Manegiadas èn qua activitads cun personas che na sa participeschan betg sco members d'ina tscherta gruppa u instituziun organisada (uniun, scola, administraziun), mabain che fan part dal partenadi sco "simplas" burgaisas e burgais. En quest rom vegn p.ex. l'entira populaziun d'ina vischnanca u citad envidada ad in'occurrenza speziala: spassegiada cuminaivla, visita da la vischnanca u citad da partenadi u invitaziun

ad ina festa locala (cf. punct 8). Tut tenor il dumber dals participants dovri natiralmain differents mesiras logisticas (p.ex. transport cun bus u tren spezial).

Activitads èn era realisablas sin basa individuala. Adina puspè vegnan menziunads exempels da dimoras d'au-pair, da seniors u da vacanzas che vegnan organisadas uffizialmain en il rom d'in partenadi u che sa dattan spontanamain.

10. Sport

Sco la musica vegn era il sport adina puspè considerà sco "lingua universal". Igl è pussaivel da stabilir contacts tranter las numerusas uniuns da sport u d'integrar in eveniment da sport (p.ex. turniers per differents gruppas da vegliadetgna) en autras activitads.

C. CO CHATTAR INA VISCHNANCA U INA CITAD DA PARTENADI?

1. Ordavant

- Definir il tip da partenadi giavischè.

Tschertas citads e vischnancas vulan fixar ordavant tge projects ed activitads ch'èn da realisar prioritarmain; quai n'excluda betg ulteriuras activitads da partenadi. Autras citads e vischnancas prefereschan da chattar in partenari pli u main tuttina grond e d'eruir alura cun quel las activitads che duain vegnir realisadas. Igl è impurtant ch'i restia en mintga cas avunda spazi per in partenadi flexibel.

- Definir il profil dal partenari.

Sch'i na dat betg giavischs spezial, tanschi qua da definir la grondezza da la vischnanca da partenadi ed il territori linguistic. En intgins cas èn caracteristicas u accordanzas spezialas premissas per il partenari (p.ex. vischnanca champestra u urbana, vischnancas da vendemia u nums u vapnas sumegliantas). Ins duess adina resguardar il fatg che dapli criteris ch'ins pretenda e main gronda ch'è la paletta dals partenaris pussaivels.

2. La tschertga

- Nizzegiar ils contacts existents persunals u uffizials cun in partenari potenzial ed extender quels ad in partenadi;
- Crear in partenadi cun differents projects a basa d'activitads existentas (p.ex. barat da classas). Era contacts creads en vista ad in padrinadi pon sa sviluppar ad in partenadi cun projects da barat vicendaivels.
- Tschertgar partenaris cun la purschida d'intermediaziun dal Forum Helveticum, resp. cun autras organisaziuns competentas (cf. „adressas nizzaivlas“).

D. ULTERIURAS DUMONDAS PRATICAS

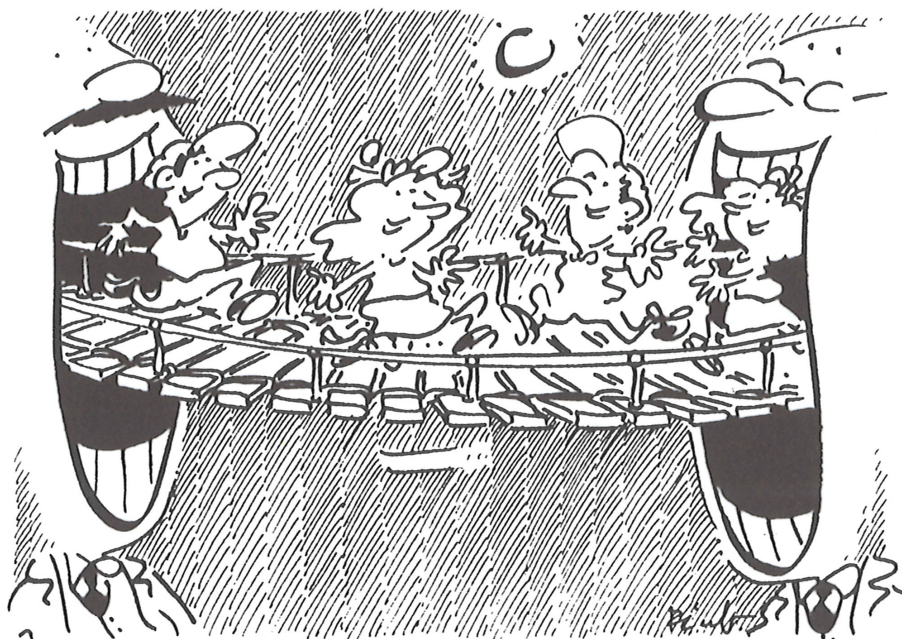
1. Stabilir contacts

En la gronda part dals cas s'inscuntran l'emprim las autoritads per emprender a conuscher in l'auter e per fixar las activitads pussaivlas. Tut segund pon era gia sa participar a l'emprim inscunter intgins responsabels d'unions e da scolas involvidas en l'avegnir. Sch'il partenadi vegn fundà a basa d'activitads punctualas existentas (p.ex. barat da scolar(a)s), èn ils acturs da quellas natiralmain era preschents a l'emprim inscunter.

2. Lingua

Tut ils responsabels consultads èn d'ina opiniun: l'emprima tema da problems linguistics svanescha fitg svelt; la lingua n'è mai in problem serius. Tut tenor la situaziun u l'activitad è la dumonda davart la lingua da schliar uschia: mintgin(a) discorra sia lingua, mintgin(a) stuess sa laschar repeter insatge ch'el/ella n'ha betg chapì; ina persuna che sa translatar è adina preschenta; ins discorra en tut las variantas linguisticas pussaivlas, per part era per englais. Tar activitads sco il barat da scolars è il

contact cun la lingua ina part impurtanta dal project e vegn era planisada lasuenter dals magisters.

3. Infrastructura / personal

La gronda part da las vischnancas e citads svizras na prevedan nagina infrastruttura speziala per ils partenadis. Ils projects vegnan realisads en il rom da las infrastructuras existentas. Tut tenor l'intensidad u il dumber da partenadis pon ina u pliras personas da la chanzlia communal e da la chanzlia da la citad vegnir incaricadas da s'occupar punctualmain u regularmain da las activitads.

4. Temp d'impunder

Era qua dependi natiralmain fitg dal dumber da las activitads. Ils responsabels constateschan dentant en general ch'il temp impundì, era per plirs projects, è relativamain pitschen. Quai constat tant pli cura che las activitads funcziuneschan bain. La gronda part dals interrogads ha impundì dus fin quatter dis l'onn.

5. Custs

Era qua dependi da las activitads, ma ils custs na paran en general betg dad esser considerabels. Nua ch'igl è pussaivel vegn renunzià ad expensas (per visitas vicendai-vlas vegn p.ex. duvrà las structures da la vischnanca u tshertgà alloschis privats). Uschiglio prevesan las vischnancas e citads in budget da tranter fr. 5000 e fr. 10'000 l'onn.

PART III

ADRESSAS NIZZAIVLAS

➤ Per infurmaziuns d'emprim maun

Ina moda simpla per survegnir infurmaziuns pli detagliadas è da contactar directamain citads e vischnancas ch'han gia tschertas experientschas cun in partenadi. Ina glista dals partenadis existents pon ins retrair dal Forum Helveticum.

➤ Per dumondas generalas davart ils partenadis

Las duas corporaziuns da vischnancas svizras As stattan a disposiziun cun lur experientschas multifaras sin il champ dals partenadis:

* Associaziun da las vischnancas svizras, Solothurnstrasse 22, 3322 Schönbühl

tel: 031 858 31 16

fax: 031 858 31 15

* Uniun da las citads svizras, Florastrasse 13, 3000 Berna 6

tel: 031 351 64 44

fax: 031 351 64 50

e-mail: info@staedteverband.ch

➤ Per partenadis entaifer la Svizra

Forum Helveticum, chascha postala, 5600 Lenzburg 1 tel. 062 888 01 25

tel: 062 888 01 25

fax: 062 888 01 01

e-mail: info@forum-helveticum.ch

Homepage: www.forum-helveticum.ch

➤ Per in sustegn finanziel da tscherts projects

Per vischnancas finanzielmain debblas e sulettamain per partenadis tranter las quatter regions linguisticas en Svizra.

Fundaziun Oertli, Seestrasse 279, 8038 Turitg tel. + fax: 01 481 53 85

➤ Per padrinadis entaifer la Svizra

Padrinadi svizzer per vischnancas da muntogna, Asylstrasse 74, 8030 Turitg

tel: 01 382 30 80

fax: 01 382 30 81

